

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Н. Б. ДЕМЧИШАК

**ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ
ТА ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНА ПАРАДИГМА І СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ**

Монографія

Львів
2023

УДК 336.025.12:330.341.1](477)
Д 318

Рецензенти:

д-р екон. наук, проф. **В. Г. Маргасова**
(Національний університет “Чернігівська політехніка”);

д-р екон. наук, проф. **В. М. Опарін**
(ДВНЗ “Київський національний університет імені Вадима Гетьмана”);

д-р екон. наук, проф. **Р. В. Шуляр**
(Національний університет “Львівська політехніка”)

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 5/2 від 24 лютого 2021 року)*

Демчишак Н. Б.

Д 318

Формування цифрової економіки та фінансове регулювання інноваційної діяльності в Україні: сучасна парадигма і секторальні пріоритети : монографія / Н. Б. Демчишак. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 526 с.

ISBN 978-617-10-0751-2

Сформовано теоретичну парадигму фінансового регулювання інноваційної діяльності у контексті цифровізації національної економіки. Поглиблено методологічні засади організації регулювання інноваційних процесів. З'ясовано особливості архітекτονіки та ключові вектори формування цифрової економіки в Україні. Проаналізовано ефективність інструментів фінансового регулювання та інноваційної інфраструктури як основи цифровізації. Обґрунтовано галузеві-секторальні пріоритети фінансового регулювання інноваційної діяльності. Розкрито роль економіки знань у цифровій трансформації в українському суспільстві. Визначено напрями розвитку цифрової економіки в умовах євроінтеграції в частині секторальної специфіки та експорту технологій. Запропоновано сучасну парадигму фінансового регулювання і забезпечення інноваційної діяльності в Україні у контексті цифровізації та глобалізаційних процесів.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, державних службовців та фінансистів-практиків.

УДК 336.025.12:330.341.1](477)

ISBN 978-617-10-0751-2

© Демчишак Н. Б., 2023
© ЛНУ ім. Івана Франка, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	7
--------------------	---

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНА ПАРАДИГМА ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	11
---	----

1.1. Економічний зміст та роль інноваційної діяльності у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни	11
1.2. Сутнісні характеристики, функції та інструменти фінансового регулювання.....	32
1.3. Наукові основи та структура системи фінансового регулювання інноваційної діяльності в контексті зміцнення конкурентоспроможності і цифровізації національної економіки	47

Розділ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	65
---	----

2.1. Інституційні основи та принципи фінансового регулювання інноваційних процесів.....	65
2.2. Концептуалізація та структурно-функціональний аналіз національної інноваційної системи	75
2.3. Методологічні підходи до формування сучасної системи фінансового регулювання інноваційної діяльності.....	97

Розділ 3

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: АРХІТЕКТОНІКА ТА ПРІОРИТЕТНІ ВЕКТОРИ	115
--	-----

3.1. Цифрова економіка: концептуальні основи, роль інновацій та орієнтири становлення в Україні.....	115
---	-----

3.2. Пріоритети та бюджетно-податкові стимули розвитку цифрового підприємництва	125
3.3. Інновації та розбудова галузі фінтех в Україні.....	136
3.4. Розвиток цифрової інфраструктури та блокчейн-технологій.....	148

Розділ 4

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ОСНОВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	156
--	------------

4.1. Структурний аналіз інноваційної діяльності підприємств у контексті активізації розвитку високотехнологічних галузей і виробництв.....	156
4.2. Роль та особливості функціонування інноваційної інфраструктури в Україні в умовах цифровізації й формування інноваційної моделі розвитку.....	172
4.3. Діагностування ефективності застосування інструментів бюджетного регулювання інноваційної активності.....	198
4.4. Податкове регулювання інноваційної діяльності в Україні та його ефективність.....	214

Розділ 5

ГАЛУЗЕВО-СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	233
--	------------

5.1. Інструменти фінансового регулювання розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та креативних індустрій як чинника підвищення конкурентоспроможності країни	233
5.2. Бюджетне фінансування військово-промислового комплексу у системі стимулювання інновацій у високотехнологічних галузях національної економіки.....	256
5.3. Фінансове регулювання інноваційної трансформації аграрного сектору в умовах інтеграційних процесів	267
5.4. Бюджетно-податкова підтримка відновлювальної енергетики в Україні	281
5.5. Інструменти фінансового регулювання розвитку стартап-індустрії	291

Розділ 6

**РОЛЬ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ У ЦИФРОВІЙ
ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ..... 304**

- 6.1. Економіка знань у побудові інноваційної моделі розвитку України... 304
- 6.2. Пріоритети фінансового регулювання процесу
генерації знань в умовах глобалізації 316
- 6.3. Розвиток технологічних платформ як інструмент
реалізації інноваційного потенціалу країни 325
- 6.4. Бюджетно-податкове стимулювання співпраці
закладів освіти, наукових установ і бізнесу в Україні 337

Розділ 7

**РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: СЕКТОРАЛЬНІ
ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕКСПОРТ ТЕХНОЛОГІЙ 353**

- 7.1. Роль податкових інструментів у цифровізації бізнесу
в Україні..... 353
- 7.2. Інструменти інвестиційно-інноваційного
стимулювання розвитку індустрії промислового
інжинірингу..... 365
- 7.3. Цифровізація аграрного сектору у контексті
відкриття ринку землі в Україні..... 373
- 7.4. Розвиток експорту цифрових технологій
в умовах формування єдиного цифрового простору
Європейського Союзу 383

Розділ 8

**СУЧАСНА ПАРАДИГМА ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 392**

- 8.1. Активізація використання краудтехнологій в Україні:
краудфандинг, краудсорсинг та пітчінг інноваційних
проектів у сучасному бізнесі 392
- 8.2. Індикатори інноваційної безпеки та ризики фінансового
регулювання у цифровізованому економічному просторі..... 406

8.3. Імплементція іноземного досвіду фінансового регулювання та забезпечення інноваційних процесів у вітчизняних реаліях формування цифрової економіки	420
8.4. Парадигмальні засади та стратегія фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні	434
ВИСНОВКИ	453
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	466
ДОДАТКИ	505

ВСТУП

В умовах глобалізації та розвитку інформаційного суспільства трансформація національних економік країн світу супроводжується перманентним переглядом доктрин державної політики та імплементацією сучасних концепцій і наукових поглядів у процесі ухвалення стратегічних рішень. Особливе значення при цьому має формування цифрової економіки, яка дає змогу отримати широкий спектр якісних та принципово нових послуг, суттєво змінюючи усталене розуміння різних економічних процесів і фінансових відносин у модерному соціумі.

Безальтернативність упровадження інноваційної моделі розвитку та стрімкий суспільний прогрес зумовлюють структурні переформатування в межах економічної системи України під впливом новітніх технологій і передових наукових досягнень. Ключовим ресурсом тенденційно стають цифрові дані поряд із традиційними факторами виробництва, а суб'єкти господарювання щораз частіше орієнтуються на швидке освоєння і ринкове застосування цифрових технологій задля підвищення конкурентоспроможності.

Водночас у контексті формування цифрової економіки та суспільства в Україні актуалізується необхідність обґрунтування сучасної парадигми фінансового регулювання інноваційної діяльності, враховуючи відповідні галузево-секторальні пріоритети та стратегічні орієнтири в умовах європейського вектора інтеграції задля забезпечення сталості розвитку країни, постпандемічного відновлення та досягнення високих стандартів життя громадян.

Проблематика фінансового забезпечення та регулювання інноваційної діяльності, теоретичні й прикладні засади реалізації фінансової політики щодо формування національної інноваційної системи й побудови інноваційної моделі економіки є предметом перманентних наукових пошуків вітчизняних та зарубіжних фахівців, зокрема: В. Боронос, Д. Ваньковича, А. Гальчинського, В. Гейця, М. Денисенка, М. Диби, А. Дуки, М. Козоріз, М. Крупки, О. Колодізева, А. Кузнєцової, С. Онишко, Ж. Поплавської, А. Пересади, Б. Пшика, Н. Прокопенко, Л. Федулової, Д. Черваньова, Н. Чухрай, З. Юринець, Х. Едкіста, Б. Лундвала, С. Меткальфа, Р. Нельсона, Д. Норта, Ф. Прада, С. Петерса, Ф. Сагасті, К. Фрімана, Й. Шумпетера та ін.

Окремі аспекти бюджетного регулювання й особливості застосування бюджетних інструментів впливу на інноваційну діяльність вивчали О. Василик, В. Дем'янишин, Н. Іванова, О. Ковалюк, М. Кульчицький, Л. Лисяк, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, Ц. Огонь, І. Чугунов, С. Юрій, Ф. Ярошенко. Основи податкового регулювання, зокрема у частині стимулювання інновацій розкрито у

працях таких учених, як В. Андрущенко, З. Варналій, О. Воронкова, О. Данілов, О. Десятнюк, М. Єрмошенко, Р. Желізняк, Ю. Іванов, А. Крисоватий, П. Мельник, Г. Партин, А. Соколовська, Л. Тарангул. Теоретичні й практичні аспекти формування інноваційного потенціалу й забезпечення інноваційної безпеки та кібербезпеки країни досліджували Л. Ваганова, О. Гордуновський, Б. Губський, О. Кириченко, В. Карпов, О. Левковець, Т. Майорова, О. Носова, Л. Першко, О. Підхонний, І. Ревак, С. Сардак, Ю. Цюпко та ін.

Проблеми цифровізації національної економіки для сучасної науки є порівняно новими й тому мало вивчені, проте інтерес до них тенденційно зростає, підтвердженням чого є праці вітчизняних та іноземних науковців, зокрема таких, як Ю. Бажал, Ю. Гернего, А. Данилов, М. Денисенко, М. Диба, О. Диба, А. Дука, А. Іващенко, Г. Карчева, В. Колесник, К. Кононова, О. Лапко, Т. Лозова, Ю. Лопатинський, О. Овчар, Є. Поліщук, П. Пуцентейло, Н. Ситник, А. Стельмашук, Є. Чазова, Н. Краус, В. Айзексон, Т. Ламберт, Б. Ларралде, С. Огава, Ф. Піллер, Т. Сівердсен, Д. Тапскотт, Р. Хаген, Е. Хіппель, А. Швієнбахер, Т. Шольц.

Водночас економіку знань, як модерну парадигму розвитку суспільства, досліджували такі вчені: О. Березіна, А. Гальчинський, В. Геєць, С. Гинда, О. Гринькевич, О. Грішнова, І. Каленюк, Є. Лібанова, І. Маркіна, В. Мартинюк, О. Мочерна, Л. Плахотнікова, М. Репко, А. Рибіна, І. Сазонець, М. Саприкіна, О. Стрижак, А. Ташкінов, С. Хамініч, Н. Шевелєв, О. Ястремська, Г. Беккер, Е. Дюркгейм, Ф. Махлуп, Е. Тоффлер та ін.

Незважаючи на вагомість доробку згаданих учених, потребують вирішення наукові питання щодо теоретичного обґрунтування, формування методології та розроблення комплексної стратегії фінансового регулювання інноваційної діяльності власне у взаємозв'язку із окресленням пріоритетів розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні, враховуючи його євроінтеграційні прагнення.

Відтак, метою дослідження є розроблення теоретико-методологічних засад, науково-методичного забезпечення фінансового регулювання інноваційної діяльності й обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення його ефективності та формування цифрової економіки в Україні у контексті галузево-секторальних пріоритетів її розвитку в умовах глобалізації.

Інформаційною основою дослідження є нормативно-правові акти України, що регламентують різні аспекти фінансового регулювання та забезпечення інноваційної діяльності в Україні, надання цифрових послуг та використання цифрових технологій, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених з цих проблем, матеріали науково-практичних конференцій, інформаційно-аналітична та статистична інформація профільних міністерств і відомств, зокрема Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства економіки України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, власні аналітичні розрахунки.

Монографія складається із восьми розділів, спрямованих на дослідження актуальних проблем інноваційної діяльності та її фінансового регулювання,

а також формування цифрової економіки в Україні у контексті окреслених галузево-секторальних пріоритетів, які потребують невідкладного вирішення для розвитку цифрового суспільства, інтегрованого у європейський простір на паритетних й взаємовигідних умовах.

У першому розділі “Теоретична парадигма фінансового регулювання інноваційної діяльності у контексті цифровізації національної економіки” розкрито економічний зміст та роль інноваційної діяльності у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни, сутнісні характеристики, функції та інструменти фінансового регулювання, наукові основи та структуру системи фінансового регулювання інноваційної діяльності в контексті зміцнення конкурентоспроможності і цифровізації національної економіки.

У другому розділі “Методологічні засади фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні” сформульовано інституційні основи та принципи фінансового регулювання інноваційних процесів та методологічні підходи до формування сучасної його системи в Україні, проведено структурно-функціональний аналіз національної інноваційної системи на основі обґрунтованих наукових засад її організації.

Третій розділ “Формування цифрової економіки в Україні: архітектоніка та пріоритетні вектори” присвячений концептуальним основам цифрової економіки, орієнтирам її формування та ролі інновацій, пріоритетам та бюджетно-податковим стимулам розвитку цифрового підприємництва, проблемам розбудови галузі фінтех в Україні, а також цифрової інфраструктури та імплементації блокчейн-технологій.

У четвертому розділі “Аналіз ефективності інструментів фінансового регулювання та розвитку інноваційної інфраструктури як основи цифровізації національної економіки” проведено структурний аналіз інноваційної діяльності підприємств у контексті активізації розвитку високотехнологічних галузей і виробництв, розкрито роль та особливості функціонування інноваційної інфраструктури в Україні в умовах цифровізації та формування інноваційної моделі розвитку, здійснено діагностування ефективності застосування інструментів бюджетного та податкового регулювання інноваційної активності.

У п'ятому розділі “Галузево-секторальні пріоритети фінансового регулювання інноваційних процесів в Україні” розглянуто інструменти фінансового регулювання розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та креативних індустрій загалом як чинника підвищення конкурентоспроможності економіки, особливості бюджетного фінансування військово-промислового комплексу у системі стимулювання інновацій у високотехнологічних галузях національної економіки, фінансового регулювання інноваційної трансформації аграрного сектору в умовах інтеграційних процесів, бюджетно-податкової підтримки відновлювальної енергетики в Україні, застосування інструментів фінансового регулювання розвитку стартап-індустрії.

Шостий розділ “Роль економіки знань у цифровій трансформації в українському суспільстві” розкриває сутність економіки знань у побудові інноваційної моделі розвитку країни, пріоритети фінансового регулювання процесу генерації знань в умовах глобалізації, проблеми розвитку технологічних платформ як інструменту реалізації інноваційного потенціалу. Особливу увагу акцентовано на дослідженнях бюджетно-податкового стимулювання співпраці закладів освіти, наукових установ і бізнесу в Україні.

У сьомому розділі “Розвиток цифрової економіки України в умовах євроінтеграції: секторальні особливості та експорт технологій” проаналізовано роль податкових інструментів у цифровізації бізнесу в державі, інструменти інвестиційно-інноваційного стимулювання розвитку індустрії промислового інжинірингу, перспективи цифровізації аграрного сектору у контексті відкриття ринку землі в Україні, розвитку експорту цифрових технологій в умовах формування єдиного цифрового простору Європейського Союзу.

Восьмий розділ книги “Сучасна парадигма фінансового регулювання і забезпечення інноваційної діяльності в Україні в умовах цифровізації та глобалізаційних процесів” присвячений пріоритетам використання краудтехнологій, зокрема краудфандингу і краудсорсингу, застосування інструментарію пітчінгу інноваційних проектів у сучасному бізнесі. Водночас виокремлено індикатори інноваційної безпеки та ризики фінансового регулювання у цифровізованому економічному просторі, обґрунтовано напрями імплементації іноземного досвіду регулювання й забезпечення інноваційних процесів у вітчизняних реаліях формування цифрової економіки, а також парадигмальні засади та стратегію фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні.

Наукове видання

ДЕМЧИШАК Назар Богданович

**ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ
ТА ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНА ПАРАДИГМА І СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ**

Монографія

Редактор *Ірина Лоїк*
Комп'ютерне верстання *Світлани Сенік*
Обкладинка *Василя Рогана*

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 42,4. Тираж 100 пр. Зам.

Видавець та виготовлювач:
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.